

УДК 37.091.32

Баркасі В.В., Філіпп`єва Т.І.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ І МЕТОДИЦИ ЇЇ ВИКЛАДАННЯ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. В статті розглядаються переваги використання інтегрованого курсу іноземної мови і методики її викладання під час підготовки майбутніх учителів іноземних мов. Аналізується професійно-методична компетенція вчителя. Автори розкривають суть процесу інтеграції, її принципи, напрямки, критерії ступенів, умови проведення інтегрованих занять. Визначено фактори відбору змісту навчання в інтегрованому курсі іноземної мови і методики її викладання. Автори підкреслюють, що інтегрований курс іноземної мови і методики її викладання в середніх навчальних закладах має містити розробки тем, які представлені в програмах школи, так як студенти під час навчання в університеті повинні навчитися презентувати вищезазначений матеріал.

Ключові слова: інтегрований курс, професійно-методична компетенція, методика викладання іноземних мов, фактори відбору, зміст навчання.

Barkasi Victoriya, Filippuyeva Tatyana
Mikolaiv V.O. Sukhomlinskiy National University

INTEGRATED COURSES OF A FOREIGN LANGUAGE AND METHODS OF ITS TEACHING IN THE PROCESS OF UNIVERSITY FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TRAINING

Summary. The advantages of using the integrated courses of a foreign language and the methods of its teaching in the process of University foreign languages teachers' training are analyzed in the article. The role of professional-methodical preparation of the future teacher is viewed. The authors reveal the essence of the process of integration, its principles, directions, criteria for the degree of integration, the conditions for conducting integrated classes. The principle of integration involves the relationship between the elements of the teaching process, as well as the relationship between systems. Integrative approach to learning means the principle of integration in any component of the pedagogical process, ensuring the integrity and systematic nature of the pedagogical process. The factors of the content selection in integrated courses of the English language and Methods of its teaching are determined. It is indicated that the information received and used by students should ensure their professional competence: linguistic and methodological ones. The content of the integrated courses is determined by the principle of practical orientation, the criterion of which is the existing school curriculum. An integrated course of the English language and Methodology of teaching in secondary school should include the topics that are presented in the school curriculum and therefore students need not only theoretical, but also methodological knowledge and the ability to present this material. The development of integrated training models requires the use of a systematic approach. Principles to be involved in creating an integrated didactic system are: integrity, systemicity, and structuralism, correspondence of the didactic system with the social, cultural, natural, scientific and technical spheres of public life. The implementation of these principles helps to optimize the learning process and to form future foreign language teachers' competence.

Keywords: integrated training, integrated classes, professional competence, practical orientation, school curriculum.

Постановка проблеми. Зміни, які стрімко відбуваються в нашому суспільстві, ставлять в абсолютно нові умови роботи не тільки шкільного вчителя, а й викладача вищого навчального закладу. Педагогічна Конституція Європи передбачає визначення єдиної ціннісної та методологічної платформи підготовки нового учителя для об'єднаної Європи XXI ст. [4]. Сьогодні роль професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови зростає. В умовах модернізації школи виникають нові ідеї та проблеми, концепції освіти, форми навчання іноземних мов, які потребують якісного методичного забезпечення.

Сьогоднішній випускник не завжди готовий реалізувати сучасні вимоги та підходи до викладання іноземної мови. Переважна більшість молодих вчителів відчувають ті чи інші труднощі в процесі здійснення педагогічної діяльності, і причина цього, перш за все, в тому, що сьогодні школа вимагає від них високого рівня професійно-методичної компетентності, здатності планувати і реалізовувати навчальні дії в нових умовах.

Очевидно, що забезпечити необхідний рівень методичної підготовки тільки через курс методики навчання іноземних мов не представляється можливим. Необхідна інтеграція дисциплін психолого-педагогічної, методичної і предметної підготовки.

Одним з ефективних підходів до навчання студентів предметного знання іноземною мовою в Європі є так званий інтегрований предметно-мовний підхід CLI (Content and Language Integration). Він заснований на ідеї інтеграції предметного і мовного навчання в процесі професійної підготовки у вищій школі і рекомендований Європейською комісією, так, як надає студентам можливість вивчати дисципліну і іноземну мову одночасно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка теорії інтеграції предметного і мовного підходу в європейській науці почалась порівняно недавно (1990-2000 рр.). Її основоположником вважається Д. Марш. Практика впровадження даного підходу набула широкого поширення

в ЗВО Фінляндії, Нідерландів, Іспанії та Великобританії. Проблемою займалися такі науковці як Ф. Бест, А. Блум, Д. Брунер, Г. Вінтроп, Р. Гагне, Д. Резерфорд та інші.

Існує багатий практичний досвід викладання предметів іноземними мовами і у вітчизняних школах та вищих навчальних закладах. Теоретичним розглядом цієї проблеми займалися такі відомі педагоги, як В. Давидов, І. Лернер, В. Онищук, В. Паламарчук, В. Сухомлинський та інші. Дидактичні особливості інтегрованих уроків у своїх працях розкривають М. Апіш, Е. Белкіна, М. Вашуленко, О. Даниленко, В. Ільченко, Л. Масол, Т. Пушкарьова, О. Савченко, О. Чекіна, Є. Шовгенюк. Особливості використання міжпредметних зв'язків розкриваються в дослідженнях Н. Бібік, Л. Занкова, І. Зверева, В. Короткова, М. Скаткіна. У працях О. Алексеєнко, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, І. Козловської, В. Максимова, В. Тименка, С. Якименка та ін. йдеться про те, що інтеграція передбачає новий формат діяльності викладачів і студентів. Це суттєво впливає на ефективність сприйняття майбутніми вчителями навчального матеріалу, розвиває їх здібності до аналізу й синтезу прийнятої інформації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак питання поєднання практичного навчання іноземній мові і методики її викладання в процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов розглянуте недостатньо.

Метою статті є пошук шляхів вдосконалення методичної підготовки майбутніх учителів іноземних мов через інтегроване навчання іноземній мові і методики її викладання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Великий глумачний словник сучасної української мови визначає поняття «інтеграція» як «об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи; процес упорядкування, узгодження та об'єднання структур і функцій у цілому організмі» [2, с. 500].

Сучасні українські науковці розглядають поняття «інтегративне навчання» як термін для «визначення структур, стратегій й діяльності, спрямованих на поєднання вищої і середньої школи, загальних та профільюючих предметів, академічних дисциплін й практичного досвіду» [6, с. 7].

Сутність процесу інтеграції складають якісні перетворення всередині кожного елемента, що утворює єдину систему. Принцип інтеграції передбачає взаємозв'язок між елементами процесу навчання, а також зв'язок між системами. Іншими словами, інтегративний підхід до навчання означає здійснення принципу інтеграції в будь-якому компоненті педагогічного процесу, забезпечуючи цілісність і системність педагогічного процесу.

В останній час застосування інтеграції в освіті через поєднання різних навчальних дисциплін має місце як у західних країнах, так і в Україні. Освіта розглядається як процес, спрямований на розвиток цілісної особистості, з урахуванням особистісних та соціальних потреб тих, хто навчається. Окреслились такі поняття, як «інтегративні навчальні програми», «інтегровані форми

навчання», «проектне навчання». Завдяки збуткам таких учених, як Ф. Бест, А. Блум, Д. Брунер, Г. Вінтроп, Р. Гагне, Д. Резерфорд та інших у педагогіці з'явилися такі напрями інтеграції: змістовий, організаційно-технологічний, інституційний, особистісно-діяльнісний, соціально-педагогічне спрямування та глобальний напрям.

У працях сучасних українських дослідників (І. Колодія, К. Мулик, К. Шевчук та ін.) аналізуються інтегровані програми, які розроблялися впродовж двох останніх десятиліть у багатьох країнах світу і які дають можливість використати значні резерви окремих методик у їх поєднанні. Розроблені зарубіжні програми та курси можна класифікувати за критерієм ступеня інтеграції, тобто глибини взаємопроникнення різних областей науки, культури, техніки; кількості традиційно відокремлених дисциплін, що використовувались при складанні програми. У своїх роботах вони, перш за все, звертаються до праць А. Блума, який визначає такі типи програм за ступенем інтеграції, як координаційні, комбінаційні й амальгамні програми [7]. Безумовно, розподіл інтегрованих курсів на три чіткі групи досить умовний і не враховує впливу багатьох чинників, але в цілому програми тяжіють до максимального ступеня інтеграції саме у перерахованому порядку.

Для ефективного проведення інтегрованих занять необхідні наступні умови:

- правильне визначення об'єкту вивчення, ретельний відбір змісту уроку;
- високий професіоналізм викладачів, що забезпечить творчу співпрацю при підготовці занять;
- включення самоосвіти студентів у навчальний процес;
- використання методів проблемного навчання, активізація розумової діяльності на всіх етапах заняття;
- продумане поєднання індивідуальних і групових форм роботи;
- обов'язкове врахування вікових психологічних особливостей студентів [3].

Дослідники вважають, що саме іноземна мова посідає особливе місце в інтеграційних процесах в галузі освіти в Україні, оскільки саме іноземна (у нашому випадку – англійська) мова чи не найбільше відкрита для використання інформації з інших галузей знань [1].

Інтеграція завдань з іноземної мови спирається на такі методичні принципи:

- постійний взаємозв'язок між теоретичними знаннями та їх застосування; мовні знання в системі опанування мови є не самоціллю, а важливим засобом формування, вираження і вдосконалення думки;
- активний характер навчання: опанування мови має стати активним процесом, який забезпечить органічне поєднання всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання і письма;
- сформовані мовні знання, мовленнєві навички і вміння – є як умовою, так і компонентом розвиваючого навчання.

На нашу думку, при розробці моделей інтегрованого навчання необхідно використовувати системний підхід. Принципи, які мають бути за-

діями при створенні інтегрованої дидактичної системи, є такі: цілісності, системності, структурності, багаторівневості, відповідності дидактичної системи соціальним, культурним, природничим, науково-технічним сферам суспільного життя. Реалізація цих принципів дозволяє оптимізувати навчальний процес, і результатом функціонування інтегрованої дидактичної системи є:

а) на рівні навчальної теми – встановлення системності в окремих фрагментах засвоєного студентами матеріалу;

б) на рівні навчального модуля – виявлення співвідношень найбільш значущих елементів навчального матеріалу, загальної системності, комплексності та інтегративності культурологічних і спеціальних знань, способів діяльності;

в) на рівні навчального предмета – інтегрування культурологічних, загальнонаукових і спеціальних знань і умінь;

г) на рівні навчальних циклів – досягнення єдності загальної і спеціальної підготовки студентів, їх системної цілісності [5].

Вочевидь тому, саме у практику українських викладачів іноземної мови увійшло поняття «інтегрований курс», що передбачає злиття базової дисципліни, у нашому випадку – «Практичного курсу англійської мови» з іншими – спеціальними – навчальними дисциплінами, зокрема, методикою викладання англійської мови.

В умовах інтеграції курсів практики англійської мови і методики її викладання відбір змісту навчання – на нашу думку – визначається двома чинниками: з одного боку, інформація, яку отримують і якою оперують студенти, повинна забезпечувати насамперед їх фахову компетенцію – як мовну, так і методичну; з іншого боку, зміст інтегрованого курсу визначається, насамперед, принципом практикоорієнтованості, критерієм якої є діючі шкільні програми; тобто до інтегрованого курсу практики англійської мови і методики її викладання в середньоосвітніх навчальних закладах повинні включатися передусім ті теми, які представлені й у шкільній програмі, а тому вимагають не лише теоретичного, а й методичного знання та вміння подачі цього матеріалу.

Щодо студентів, то більш широку інформацію щодо особливостей розвитку, сучасного стану й особливостей англійської мови вони отримують при вивченні фундаментальних теоретичних курсів.

При цьому наголосимо на необхідності дотримання принципу, який ми визначили для себе як принцип кореляції. Його суть полягає в тому, що зміст імітаційного моделювання чи інших видів квазіпрофесійної діяльності повинні бути релевантними змісту навчального матеріалу, що опановується у межах аудиторного заняття (практичне, лабораторне) чи навчальної теми.

Наприклад, заняття по вивченню певної лексичної чи граматичної теми в інтегрованому курсі

практики мови і методики її викладання доречно завершувати висвітленням особливостей вивчення цієї ж теми в середній школі на основі попереднього аналізу (в якості самостійного завдання) діючих шкільних програм, обговоренням розроблених (у рамках підготовки до практичного заняття) і презентованих в аудиторії варіантів вивчення і моделювання уроку (чи його фрагменту).

На заняттях з практичного курсу англійської мови необхідно регулярно проводити ділові ігри, які сприяють формуванню вміння подумки здійснювати різні види педагогічної діяльності й спілкування, відтворюють різноманітні сторони праці вчителя. Ділові ігри можна використовувати як один із способів подолання критичних ситуацій шляхом їх рефлексивного переосмислення.

При інтегрованому навчанні можна використовувати рольові ігри, які мають за мету визначення якостей, необхідних педагогові (його професійна компетентність); бачення школи майбутнього; шляхи підвищення пізнавальної активності школярів; формування в майбутнього педагога вміння оцінювати свою діяльність та інше. Так, зі студентами можна провести рольову гру «Розмови в учительській». Перед учасниками гри постає завдання: в ролі «вчителів» обговорити методичну компетентність молодшої вчительки англійської мови й дати їй поради. Студентам IV курсу після проходження ними виробничої практики можна запропонувати рольову гру «Педрада». Студенти самі в змозі запропонувати питання, які виносяться на «педраду», а потім конструктивно виступити по кожному із пунктів «порядку денного».

Під час участі в рольових іграх майбутні вчителі набувають інформаційних, перцептивних умінь, формується їхня комунікативність, під час обговорення соціальних і культурологічних питань вдосконалюються соціальний і культурологічний компоненти. Ігрові ситуації, запропоновані студентам, мають бути максимально наближені до реального шкільного життя. Це сприяє розвитковій мотивації досягнення компетентності в професійній діяльності, професійної самосвідомості, педагогічного мислення, емпатії, активізації творчих можливостей студентів, що позитивно впливає на вдосконалення їх професійної-методичної компетентності.

Висновки. Отже, використання технологій інтегрованого навчання є ефективним засобом, що може застосовуватися для викладання іноземної мови та методики її викладання. Тут має місце процес стирання відмінностей, вирівнювання рівнів розвитку, що є характерною рисою інтеграційних процесів. У розглянутих інтеграційних процесах здійснюється всебічний розвиток кожного з інтегрованих компонентів, що призводить до поглиблення зв'язків, гармонізації відносин між ними.

Список літератури:

1. Абрамова Ю.Г. Використання міжпредметних зв'язків при викладанні німецької мови у вищих навчальних закладах: літературознавчий аспект. *ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 9(220), Ч. II. Луганськ, 2011. С. 96–102.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Бусел В.Т. Київ : Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
3. Котковець А.Л. Інтегрований підхід до навчання англійської мови курсантів військових ВУЗів. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1159>

4. Педагогічна Конституція Європи / Асоціація ректорів педагогічних університетів Європи. 2013. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Pedagogical_Constitution_of_Europe.pdf
5. Сова М.О. Концептуальна модель інтегрованого навчання і технологія її впровадження у навчальний процес вищої школи. *Біоресурси і природокористування*. 2009. Т. 1, № 1/2. С. 169–177.
6. Теоретико-методологічні засади інтеграції змісту гуманітарної освіти у вищих навчальних закладах негуманітарного профілю: монографія / за заг. ред. Г.В. Онкович. Київ : Педагогічна думка, 2012. 336 с.
7. Blum A. The development of an integrated science curriculum information scheme. *European Journal of Science Education*. 1981. V. 3. P. 1–5.

References:

1. Abramova Yu.H. Vykorystannia mizhpredmetnykh zviazkiv pry vykladanni nimetskoi movy u vyshchyykh navchalnykh zakladakh: literaturoznavchyi aspekt. *LNU imeni Tarasa Shevchenka*. № 9(220), Ч. II. Luhansk, 2011. S. 96–102.
2. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy / [uklad. i holov. red. Busel V.T.]. Kyiv : Irpin: Perun, 2005. 1728 s.
3. Kotkovets A.L. Intehrovanyi pidkhid do navchannia anhliiskoi movy kursantiv viiskovykh VUZiv. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1159> <http://confesp.fl.kpi.ua/node/>
4. Pedahohichna Konstytutsiia Yevropy / Asotsiatsiia rektoriv pedahohichnykh universytetiv Yevropy. 2013. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Pedagogical_Constitution_of_Europe.pdf
5. Sova M.O. Kontseptualna model intehrovanoho navchannia i tekhnolohiia yii vprovadzhennia u navchalnyi protses vyshchoi shkoly. *Bioresursy i pryrodokorystuvannia*. 2009. Т. 1, № 1/2. С. 169–177.
6. Teoretyko-metodolohichni zasady intehratsii zmistu humanitarnoi osvity u vyshchyykh navchalnykh zakladakh nehumanitarnoho profilu: monohrafiia / za zah. red. H.V. Onkovych. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2012. 336 s.
7. Blum A. The development of an integrated science curriculum information scheme. *European Journal of Science Education*. 1981. V. 3. P. 1–5.